

*Галаган В. І.,
професор кафедри галузевих
правових наук НаУКМА,
доктор юридичних наук, професор*

УГОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ

У главі 35 розділу VI КПК України передбачений процесуальний порядок кримінального провадження на підставі угод. Цей порядок належить до диференціації процесуальної форми провадження, під час якої сторони мають реальну можливість визначити узгоджену між собою міру покарання, способи відшкодування завданих збитків та вирішити інші питання. Наразі у процесуальному законі визначено два види угод: 1) про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; 2) між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Відповідно до ч. 1 ст. 469 КПК України, угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може здійснюватися за ініціативою цих осіб, проводитися ними самостійно, а також їх захисником і представником чи за допомогою іншої особи, погодженої сторонами (крім слідчого, прокурора, судді).

Наслідки укладення і затвердження угоди про примирення:

- для підозрюваного чи обвинуваченого – обмеження права оскарження вироку та відмова від права на судовий розгляд (п. 1 ч. 1 ст. 473 КПК України);
- для потерпілого – обмеження права оскарження вироку та позбавлення права вимагати у подальшому притягнення особи до кримінальної відповідальності і змінювати розмір вимог про відшкодування шкоди (п. 2 ч. 1 ст. 473 КПК України).

Натомість відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості може здійснюватися за ініціативою будь-кого із вказаних осіб у провадженні щодо:

- кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів;
- особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Угода про визнання винуватості може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи

суспільним інтересам. Укладення угоди у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, а також у КП, в якому бере участь потерпілий, не допускається.

Наслідком укладення угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їх права оскарження вироку, а для підозрюваного чи обвинуваченого – ще й їх відмова від права на судовий розгляд та допит на ньому свідків обвинувачення, клопотання про виклик свідків і подання доказів, що свідчать на їх користь (ч. 2 ст. 473 КПК України).

У законі визначені загальні положення для обох видів угод:

1. Вони можуть ініціюватися у будь-який момент після повідомлення про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку (ч. 5 ст. 469 КПК України).

2. Можливість виділення в окреме провадження щодо особи, яка досягла згоди щодо укладення угоди (ч. 8 ст. 469 КПК України).

3. Аналогічною є більшість положень щодо форми складання угод. Водночас, в угоді про примирення вказують розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, строк її відшкодування чи перелік дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, строк їх вчинення (ч. 1 ст. 471 КПК України).

Натомість в угоді про визнання винуватості зазначають беззастережне визнання винуватості, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 472 КПК України). Обов'язковою у цьому випадку є участь захисника (п. 9 ч. 2 ст. 52 КПК України).

4. Загальним є порядок судового провадження на підставі угод:

– на досудовому розслідуванні обвинувальний акт разом з угодою направляють до суду і розглядають на підготовчому судовому засіданні за обов'язкової участі сторін угоди (ч.ч. 1, 2 ст. 474 КПК України). При цьому важливим є положення, відповідно до якого прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі впливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди;

– на судовому провадженні суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди (ч.ч. 1–3 ст. 474 КПК України).

5. Якщо суд не має підстав для відмови у затвердженні угоди, визначених у ч. 7 ст. 474 КПК України, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання. У мотивувальній частині вказують відомості про угоду, її зміст та мотиви, з яких виходив суд при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам КПК України.

При невиконанні умов угоди потерпілий чи прокурор можуть протягом встановлених строків давності звернутися до суду, який затвердив угоду, з клопотанням про скасування вироку. Клопотання розглядається за участю сторін угоди. Суд скасовує вирок, якщо потерпілий чи прокурор доведуть, що засуджений не виконав умов угоди.

При скасуванні вироку на підставі угоди призначають судовий розгляд у загальному порядку або матеріали провадження направляють для завершення досудового розслідування у загальному порядку.

Ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову у скасуванні вироку може бути оскаржена в апеляційному порядку (п. 3 ч. 1 ст. 392, ч. 4 ст. 476 КПК України).

Горох О. П.,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ НОРМИ ПРО «УНИКНЕННЯ» КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

1. Протягом багатьох років у кримінально-правовій доктрині є усталеним положення про те, що найбільш поширеною формою реакції держави на неправомірну поведінку є застосування покарання. Кримінальний кодекс у суспільстві прийнято називати суворим, а санкція кримінально-правової норми сприймається, *a priori*, як така, що має застосовуватися до кожного, хто вчинив суспільно-небезпечне діяння. Утім, насправді, це не завжди так. Співставлення статистичних даних МВС України та Державної судової адміністрації України свідчить про те, що лише не більше 1/5 частини правопорушників засуджується за вчинення злочинів. Певною мірою це пов'язано з тим, що у законодавстві кримінального блоку міститься не менше ста правових норм, що дозволяють